



ΟΥΔΕΜΙΑ τοῦ κόσμου πόλις ἔχει τόσα μνημεῖα παλαιά, ὅσα ἡ Ῥώμη· τοῦτο κυρίως τὴν χαρακτηρισρίζει μεταξύ ὄλων τῶν πρωτευουσῶν. Τὰ δὲ λείψανα ἐκεῖνα τοῦ παρελθόντος δὲν εἶναι μόνον πολυάριθμα, ἀλλ' ἔχουσι καὶ διατηρηθῆ εἰς καλλιτέραν κατάστασιν παρὰ τὰ μνημεῖα οἰασθήποτε ἄλλης πόλεως. Μὲ ὅλας τὰς περιπετείας, ἃς ὑπέστη, ἡ Ῥώμη ἔσχε τὴν ἀγαθὴν τύχην νὰ ἀνῆκῃ πάντοτε εἰς ἑαυτήν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι πολλάκις ἐπολιορκήθη, κατενικήθη, ἠναγκάσθη νὰ ὑποταγῆ εἰς τοὺς πολεμίους της, ἀλλ' ὅμως οὐδεμία ξένη κυριαρχία ἐχρόνισεν ἐν αὐτῇ. Ἡ Ῥώμη ταχέως ἀνέκτα ἐκάστοτε τὴν ἑαυτῆς ἀνεξαρτησίαν καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπὸ τοῦ Ῥωμύλου μέχρι τοῦδε ὑπῆρξε πάντοτε Ῥωμαϊκὴ. Αὕτη φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αἰτία, δι' ἣν τὰ σωζόμενα ἐν αὐτῇ μνημεῖα ὑπέστησαν ὀλιγωτέραν βλάβην ἢ ἐν ἄλλαις χώραις, αἰτινες ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφορῶν ξένων ἐκυριαρχήθησαν. Ἐχουσι δὲ τὰ μνημεῖα τῆς Ῥώμης καὶ ἄλλο πλεονέκτημα, ὅπερ τὰ καθιστᾷ πρὸς ἡμᾶς πολυτιμότερα, ὅτι δηλαδὴ ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὰς διαφο-

ρωτάτας. Αἱ ἄλλαι πόλεις ἤμασαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατὰ μίαν ἐποχὴν· εὐρίσκονται ἐν αὐταῖς ὠραία λείψανα, ἀλλὰ ταῦτα ἀναφέρονται πάντα εἰς ἓνα πολιτισμόν. Ἡ Ῥώμη πολλάκις ἀνεκαινίσθη, ἐν δὲ τῷ μικρῷ αὐτῆς βίῳ ἔσχεν ἐπανειλημμένας νεότητας, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀφῆκεν ἕγνη ἐνδοξά, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι πάσαι τῆς τέχνης αἱ μεγάλαι περίοδοι ἐκπροσωποῦνται ἐκεῖ. Φαντάζομαι δὲ ὅτι θὰ ἔκαμνέ τις γοητευτικὸν τῷ ὄντι περίπατον, ἂν διέτρεχε τὴν Ῥώμην, ὄχι κατὰ συναϊκίας, ὅπως πράττουσιν οἱ περιηγηταὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι βιάζονται, ἀλλὰ κατὰ αἰῶνας. Θὰ ἐπεσκέπτετο πάντα ὁμοῦ τὰ μνημεῖα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου, τὰ ὁποῖα οὕτω θὰ ἐξηγοῦντο καὶ θὰ διερωτίζοντο ἀμοιβαίως καὶ ἡ περίοδος ἐκεῖνη θὰ ἐφαίνετο ὡσπερ ἀναζῶσα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον θὰ ἐβλεπε τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν σχεδὸν ὁλόκληρον, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς Ῥώμης. Ἄς προσπαθήσωμεν νὰ διαγράψωμεν δι' ὀλίγων τὸ πρᾶγμα.

Ἄς ἀναδράμωμεν κατὰ πρῶτον ὀλίγον παλαιά,